

Ohlédnutí za historií IKEM

Před 60 lety byly zakládány v Krči vědecko-výzkumné ústavy. Kořeny jejich vzniku nalezneme v poválečné době, kdy se otevřely styky se světovou lékařskou vědou, která viděla pokrok v orientaci na patofyziologické základy chorob a její léčby. Jinými slovy, přibližovala experiment klinice a kliniku experimentu. Nové poznatky získávané ze západní lékařské literatury, ale nezdědka i z pobytů vědecky myslících lékařů v zahraničí, vyvolávaly požadavek na vytvoření pracovišť, kde by se mohl komplexně a integrovaně provádět výzkum klinický i experimentální.

Těmto požadavkům vyhověl Dr. František Kriegel, tehdejší náměstek ministra zdravotnictví, který v roce 1951 administrativně zaštitil vytvoření výzkumných ústavů

v Krči. Postupně zde vznikly Ústav klinické a experimentální chirurgie, Ústav chorob oběhu krevního, Ústav pro výzkum výživy lidu, Výzkumný ústav experimentální terapie,

Výzkumný ústav elektroniky a modelování v lékařství a Výzkumný ústav pro využití radioizotopů v lékařství.

Přišel srpen 1968, který znamenal silnou emigraci vědeckých pracovníků na západ. Nastalo období pracovní a existenční nejistoty. Panovala obava, že totalitní moc po srpnu využije odchodu předních vědeckých pracovníků do zahraničí a politické angažovanosti řady dalších a výzkumné ústavy v Krči zruší. Vznik IKEM ke dni 1. ledna 1971, který spojil dřívější výzkumné ústavy v jeden celek, tak lze chápat také jako obranu proti politické zvůli. Zřízení IKEM mělo i své logické programové důvody. Hlavní klinické a výzkumné programy – kardiovaskulární onemocnění a transplantace orgánů – se řešily už před integrací v menší či větší míře ve všech ústavech, takže pro vlastní činnost neznamenovalo spojení zas tak velkou změnu. Mladý IKEM nepochybně těžil z odkazu jednotlivých výzkumných ústavů. Byly zde k dispozici moderní diagnostické a léčebné metody, velmi dobře vybavené laboratoře a stále ještě dostatek odborníků s promyšlenou koncepcí vědecké a klinické

První experimentální transplantace Langerhansových ostrůvků pod pouzdro ledviny v pavilonu Z 4 v roce 1986 (RNDr. M. Nožičkové asistuje E. Číhalová, instrumentářka A. Pergleová a obíhá V. Nemeškalová)

činnosti. Byla zde zkušenost s výzkumnou činností doloženou bohatou publikační aktivitou a bylo zde vědomí účelného spojování experimentu a klinické praxe.

Vývoj a další osudy IKEM vedle zevních okolností do značné míry určovaly osobnosti jeho ředitelů. Prvním z nich byl

Vyšetření tepenného řečiště v roce 1975 (doc. MUDr. A. Belánovi asistuje MUDr. J. Peregrin)

Prokop Málek, který se zasloužil o vznik a rozvoj transplantací v naší zemi. Jeho vášní byla „věda o vědě“, v jejímž duchu formuloval koncepcce činnosti IKEM, včetně struktury Center výzkumu. Těžiště viděl v široké odborné vzdělanosti, podporoval rozvoj lékařské knihovny, pro kterou vznikla za jeho podpory nová budova.

Druhým ředitelem se stal výkonný kardiochirurg a transplantáční chirurg Vladimír Kočandrl. Za jeho vedení došlo ke kvalitativnímu i kvantitativnímu rozmachu kardiologie a byl prosazen a zahájen program transplantací pankreatu a srdce. Jeho rozhodnost a záštita umožnila realizovat v té době nejisté projekty, jako byla transplantace pankreatu.

Listopad 1989 přinesl institutu vedle uvolnění a radosti i přechodné období nejistoty. Objevily se odstředivé tendence IKEM přebudovat nebo i zavřít. V této převratové době byl pověřen řízením IKEM přední kardiolog Vladimír Staněk. Tomu se podařilo odolat různým tlakům, spoolehnout se na nezastupitelné úspěšné diagnostické a léčebné metody, které jiná pracoviště v zemi nemohla nahradit, a podařilo se mu udržet IKEM v chodu a zachovat jej.

Na základě konkurzního řízení se stal ředitelem IKEM v roce 1991 Karel Filip, vědecký pracovník a lékař v oboru hepatologie a umělé výživy. V čele IKEM tak stanul ředitel dobře připravený na transformaci zdravotnictví, na řešení jak ekonomických, tak odborných, vědeckých a provozních problémů výzkumného ústavu. Zasloužil se o vybudování novostavby IKEM a o technickou modernizaci v mnoha směrech. Za jeho vedení byl zahájen úspěšný program transplantací jater, na kterém má osobní zásluhu, došlo k nebyvalému rozmachu kardiologie, kardiologie, transplantací ledvin, srdce a pankreatu a bylo oficiálně zřízeno Centrum diabetologie s vysokou klinikou i vědeckou aktivitou.

V roce 2004 se ředitelem stal Rudolf Poledne, odborník v patofyziologii aterosklerózy, známý veřejnosti svými články a přednáškami preventivního zaměření. Vedl skupinu mladých experimentálních pracovníků, ale byl stále ve spojení s klinickými kardiology a pak jako ředitel i s nefrology a diabetology. Jeho cílem bylo rovněž dokončit novostavbu IKEM, což se koncem roku 2005 podařilo. V březnu 2006 byl jmenován ředitelem IKEM Štefan Vítko, energický nefrolog a přednosta Transplantcentra. Patří mu zásluha za zintenzivnění transplantáčního programu – především transplantací ledvin, ale také za iniciativu v přípravě a realizaci transplantace jater. Za jeho ředitelování také úspěšně probíhaly transplantace srdce zásluhou klinik kardiologie a kardiologie, posílen byl i transplantáční program u diabetiků (transplantace pankreatu) zásluhou kliniky

Pracovní úspěchy se vždy náležitě oslavovaly...

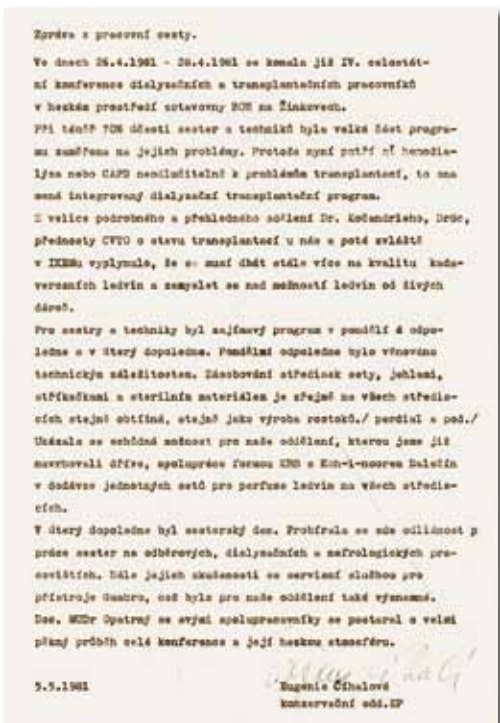

...a jazz band IKEM při tom nemohl chybět (Poznáte pamětníci, kdo jsou osobnosti na fotografiích?)

diabetologie. V červenci 2007 byl na vedoucí pracovní místo ředitele IKEM jmenován Jan Malý, který stojí v čele institutu dodnes. Za jeho působení byly dokončeny unikátní laboratoře Pracoviště experimentální medicíny, postaven nový pavilon pro magnetic-kou rezonanci a CT, zrekonstruován pavilon pro Pracoviště preventivní kardiologie a zakoupena nová gama kamera pro Radioizotopové pracoviště, vybudován hybridní sál, což nepochybně přispělo ke zkvalitnění probíhající úspěšné klinické i výzkumné činnosti. Rovněž jeho zásluhou je vypracována jasná koncepce a strategie dalšího rozvoje a směřování IKEM v příštích letech.

Autorem článku je Prof. MUDr. Vladimír Bartoš, DrSc.

I tento dokument dokládá zajímavou historii Institutu klinické a experimentální medicíny

Pamětníci vzpomínají na své začátky v IKEM

Zeptali jsme se několika dlouholetých pracovníků na to, jak vzpomínají na své začátky v Institutu klinické a experimentální medicíny. Co pro ně IKEM znamená a co by mu popřáli do dalších let.

EUGENIE ČÍHALOVÁ

Pracuje jako zdravotní sestra na experimentálním pracovišti IKEM. Zde se podílela na experimentální práci na velkých i malých laboratorních zvířatech či na konzervaci ledvin a pankreatů při jejich odběru k transplantaci. Léta tuto laboratoř rovněž vedla. Byla u počátku experimentů, které vyústily v klinickou transplantaci Lan-gerhansových ostrůvků.

Co pro vás znamená IKEM?

Řekne-li se IKEM, jsem hrdá na to, že jsem zde pracovala a pracuji. Pro mě i mou rodinu navíc představuje svět, bez kterého se dá jen velice těžko obejít. Dostal se mi pod kůži a často bylo pravidlem, že práce pro ústav byla přednější, než má rodina. Ale o tom by mohlo vyprávět mnoho lidí, kteří zde pracovali a pracují. Nikdy jsem toho však nelitovala.

Kolik let vašeho profesního života je spojeno s IKEM?

S Institutem klinické a experimentální medicíny je svázán vlastně celý můj profesní svět a život. Když se nad tím zamyslím, strávila jsem zde již čtyřicet let svého života! A před tím jsem ještě pracovala pod vedením profesora Špačka pro Chirurgický výzkumný ústav, který byl jedním z předchůdců IKEM.

Jak vzpomínáte na vaše začátky v IKEM?

Na své začátky v IKEM vzpomínám velice ráda. Institut byl od svého založení špičkou ve všech oblastech medicíny, kterými se zabýval. Jsem hrdá především na to, že jsem byla, i když pouze malou, ale přece jen součástí počátků transplantací v České republice. Jsem velice ráda, že jsem se svou prací mohla podílet na těchto úžasných oblastech medicíny a přispět k jejich rozvoji. Již v té době jsem si byla naprosto jistá, že již nikdy nechci dělat nic jiného. A toto přesvědčení mi zůstalo dodnes.

Co byste popřála IKEM do dalších 40 let?

Popřála bych to, s čím institut začínal a čím dodnes je a může se pyšnit. Aby stále oplýval vynikajícími odborníky zapálenými pro vědu a výzkum, lékaři, kteří velice dobře rozumí svým pacientům a chápou jejich potřeby,

obětavými sestřičkami, bez nichž by se zastavil chod oddělení, kliniky i celého institutu.

Prof. MUDr. VLADIMÍR STANĚK, CSc.

Do IKEM nastoupil v roce 1964, tehdy ještě do Ústavu pro choroby oběhu krevního. Jeho specializací je především kardiologie a intenzivní péče o kardiaky. Více než rok pracoval na univerzitní klinice v Birminghamu ve Velké Británii. V IKEM působil mimo jiné jako vedoucí koronární jednotky či přednosta Kliniky kardiologie. V roce 1990 byl jmenován na dobu jednoho roku zastupujícím ředitelem IKEM. V letech 1990 až 1995 byl předsedou České kardiologické společnosti.

Co pro vás znamená IKEM?

V Institutu klinické a experimentální medicíny pracuji již od samého počátku. Lépe řečeno, začínal jsem ve výzkumných ústavech v Krči, ze kterých IKEM později vznikl. Takže převážná většina mé lékařské praxe se odehrála právě zde. IKEM pro mě tedy znamená řadu vzpomínek a v podstatě celý můj profesní život. Škoda jen, že v posledních letech jde samotný výzkum trochu stranou na úkor léčby, ale chápu, že je nutná a představuje pevnou půdu, po které člověk chodí. Je třeba ale nezapomínat na to, co má IKEM ve svém statutu a vlastně i názvu, a to je klinická a experimentální medicína.

Kolik let vašeho profesního života je spojeno s IKEM?

V IKEM, respektive v Ústavu pro choroby oběhu krevního, jsem od roku 1964. To znamená, že zde pracuji již 46 let. Nastupoval jsem zhruba šest let po promoci, takže jsem byl relativně zkušený lékař, který prošel internou, chirurgií a pediatrií. Ale až díky IKEM jsem se dostal k vědecké práci – tenkrát se hlavně praktikovala patofyziologie a výzkum.

Jak vzpomínáte na vaše začátky v IKEM?

Bylo to pro mě ohromné překvapení, protože zde panovala taková tvůrčí atmosféra a byly zde ideální podmínky pro vědeckou práci. Ty tehdy nikde jinde nebyly. Nastupoval jsem se zájmem o výzkum a dozvědět se něco nového. Měl jsem tehdy pocit, že z té praktické medicíny už toho vím dost a chtěl jsem ještě taky něco zkoumat. Byl jsem v podstatě takový mladý idealista.

Co byste popřál IKEM do dalších 40 let?

Domnívám se, že je důležité především to, aby si Institut klinické a experimentální medicíny udržel své vedoucí postavení v oborech, které mu jsou nejbližší, tedy zejména v transplantologii, kardiologii a kardiochirurgii. Přál bych si také, aby lidé měli více prostoru a svobody k experimentální práci, jako tomu bývalo dříve. Aby to nebyla pouze ta denní rutina, ale aby mladí lékaři měli možnost a prostor dělat vlastní výzkum.

Prof. MUDr. PAVEL FIRT, DrSc.

Do IKEM, respektive do Ústavu klinické a experimentální chirurgie, nastoupil v roce 1951. Již od počátku své profesní kariéry se zaměřil na cévní chirurgii, ve které dosáhl řady priorit. V roce 1984 provedl jako první v České republice transplantaci srdce. Publikoval více než 350 vědeckých prací a jeho zásluhy byly oceněny řadou cen a vyznamenání, například cenou Vědecké rady ministerstva zdravotnictví, Mayndlovou cenou či Purkyňovou medailí.

Co pro vás znamená IKEM?

Do IKEM jsem nastoupil před 59 lety a pracuji zde na malý částečný úvazek, ve svých 83 letech, dodnes. Z toho myslím jasně vyplývá, že můj vztah k IKEM je velice úzký a též emocionální. Znamená pro mne celý můj profesní život.

Kolik let vašeho profesního života je spojeno s IKEM?

Můj profesní život je s IKEM spojen téměř šedesát let.

Jak vzpomínáte na své začátky v IKEM?

Na začátky, které nebyly vždy snadné, vzpomínám velice rád. Jako každý starý člověk na své mládí. Do tehdejšího Ústavu klinické a experimentální chirurgie jsem nastoupil ihned po promoci jako sekundární lékař v roce 1951. Tehdy se ještě jednalo o jeden ze čtyř ústavů, jejichž sloučením vznikl později IKEM.

Co byste popřál IKEM do dalších 40 let?

Přál bych Institutu klinické a experimentální medicíny nejen mnoho úspěchů, ale především, aby se nestal anonymní mechanickou „továrnou na zdraví“. Úzký osobní a důvěrný vztah lékaře s nemocným je a vždy bude základem našeho povolání.

Prof. MUDr. JIŘÍ WIDIMSKÝ, DrSc.

Do IKEM, respektive Ústavu pro choroby oběhu krevního, nastoupil v roce 1951. Za dobu svého působení vychoval řadu vědeckých aspirantů a společně s profesorem Staňkem a IPVZ se vždy snažil udržet vysokou laťku české kardiologie. Publikoval 56 monografií a 607 časopiseckých prací. Je čestným členem Evropské společnosti pro hypertenzi, emeritním viceprezidentem Evropské kardiologické společnosti a čestným členem řady dalších odborných společností.

Co pro vás znamená IKEM?

Sama skutečnost, že jsem v Institutu klinické a experimentální medicíny od jeho založení, je odpovědí na tuto otázku. IKEM mi umožnil pokračovat ve vědecké, klinické, pedagogické a publikační činnosti po celých čtyřicet let.

Kolik let vašeho profesního života je spojeno s IKEM?

Je to vlastně čtyřicet plus devatenáct let. Pro mladší kolegy je třeba uvést, že před vznikem IKEM byly v areálu Thomayerovy nemocnice čtyři klinické výzkumné ústavy. Vedení jednoho z těchto ústavů – Ústavu pro choroby oběhu krevního – vypsal tehdy konkurz pro mladé lékaře zánícené pro vědeckou a klinickou činnost. Patřil jsem k těm šťastným, kteří konkurzem úspěšně prošli. Kromě profesního života jsem navíc v Krči potkal i svou ženu.

Jak vzpomínáte na své začátky v IKEM?

V době vzniku IKEM jsem již byl docentem 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, měl jsem

za sebou dvacet let vědecké, klinické i pedagogické práce a působil jsem jako přednosta II. interní výzkumné základny. Navázal jsem tedy přirozeně na výzkumné projekty i pedagogickou a publikační činnost.

Co byste popřál IKEM do dalších 40 let?

Do dalších let přeji tomuto prestižnímu pracovišti ve střední Evropě především úspěšnou léčbu pacientů, prohlubování teoretické i klinické práce doprovázené spoluprací s experimentálními a teoretickými pracovišti. Dále spokojeně lékaře, sestry, laboranty a pracovníky všech kategorií. Přeji mu také účast na kongresech doma i v zahraničí spojenou s přednáškovou činností, a tím i jeho další publicitu.

Prof. MUDr. ALFRÉD BELÁN, DrSc.

Jeho specializací je radiologie. V Institutu klinické a experimentální medicíny, respektive ve Výzkumném ústavu klinické a experimentální chirurgie, se jí věnuje od roku 1954. Zde působil mimo jiné jako přednosta Pracoviště radiodiagnostiky a intervenční radiologie. Je autorem a spoluautorem více než 300 prací v našich i zahraničních časopisech, získal řadu vyznamenání a je čestným členem mnoha odborných společností. Je vhodné uvést například medaili Rajewského od Evropské radiologické společnosti.

Co pro vás znamená IKEM?

To je velmi těžká otázka, protože jsem zde začal pracovat ještě v době, kdy IKEM neexistoval. Začínal jsem jako mladý radiolog

ve Výzkumném ústavu klinické a experimentální chirurgie, který se později stal jeho součástí. Splynutím několika výzkumných ústavů vznikl vysoce specializovaný, prestižní a uznávaný institut, kde se dělala a dělá medicína na vysoké úrovni. A přesně to pro mě znamená IKEM.

Kolik let vašeho profesního života je spojeno s IKEM?

Pro Výzkumný ústav klinické a experimentální chirurgie jsem začal pracovat v roce 1954, takže vlastně 56 let. Musím říci, že jsem velice hrdý, že jsem zde mohl a mohu pracovat. Jsem hrdý i na úspěchy, kterých i mým přispěním institut dosáhl. Například v oblasti diagnostiky a nyní již i léčení vaskulárních chorob či vyšetřování a roztahování věnčitých tepen.

Jak vzpomínáte na vaše začátky v IKEM?

Především bych rád podotkl, že medicína v té době nebyla na takové úrovni jako dnes, ale zato mezilidské, ale také mezilékařské, vztahy byly podstatně lepší. Začátky byly samozřejmě těžké, jako všude, ale spolupráce mezi lékaři byla úžasná. Tehdy jsme měli jedinou starost, dělat medicínu a to ostatní nás nezajímalo. Navíc se naši vedoucí snažili zajistit nám stále lepší a lepší podmínky pro naši práci, a tak napomáhali k našim velmi dobrým výsledkům.

Co byste popřál IKEM do dalších 40 let?

Chtěl bych Institutu klinické a experimentální medicíny popřát především to, aby si i do budoucna udržel tu vysokou laťku v medicíně, kterou si za čtyřicet let svého působení vydobyl. ■

kalendář akcí ke 40. výročí vzniku IKEM

1. února 2011

Sesterská konference

ve spolupráci s časopisem Sestra v Kongresovém centru IKEM

setkání se zaslužitými odborníky a pamětníky IKEM a jejich ocenění

3. února 2011

Neformální setkání s novináři a zástupci médií za účelem prezentace úspěšné historie IKEM a jeho rozvoje v budoucnu

5. února 2011

Slavnostní večer v prostorách kostela sv. Františka a kláštera sv. Anežky České s koncertem Českého národního symfonického orchestru

4. února 2011

Odborné sympózium v prostorách Kongresového centra IKEM včetně slavnostního

14. března 2011

Činoherní představení **Radúz a Mahulena** v Národním divadle

Průběžně 20011

- **Speciální vydání** vybraných odborných periodik
- **Vydání brožury** o vzniku a vývoji IKEM
- **Speciální číslo** Zpravodaje IKEM
- Medializace ve vytvářených **TV pořadech**

Listopad 2011

Divadelní představení Nadace Karla Pavlíka ve Vínohradském divadle

